

Ehuru på de flesta ställen klockare-tjensten är förenad med orgelnist-befattningen, måste dock ihågkommas, att detta icke innefattar något hinder för klockaretjenstens indragning, enär, jemlikt Kongl. resolutionen den 20 Juli 1794, "orgelnist- och klockaresysslorna icke få förenas utan kyrkoherdens och församlingens gemensamma samtycke". Om orgelnistlönen finnes intet i lag stadgadt, utan säger kyrkolagen (kap. 24 § 30) endast, att "orgelnisten väljes af kyrkoherden och församlingen, som honom lönar, allt som de deröfver kunna förenas". Till orgelnist kan således äfven skollärare utses, och då derjemte äfven qvinnor ega ansökningsrätt till orgelnistbefattning, så bör brist på sökande till dessa tjänster icke vara att befara, äfven om de ej med klockaretjenst förenas.

På grund af allt detta får jag föreslå:

att klockarelönerna på landet, der de ej genom särskilda nådiga resolutioner äro anslagna till församlingens presterskap, i mån af nuvarande innehafvares afgang, varda till skolkassan indragna, med förbindelse för församlingarne att bestrida klockaretjensten genom särskildt, efter öfverenskommelse aflönadt substitut.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles härmed vördsamt.

Stockholm den 26 Januari 1874.

Gust. Silfverstolpe.

N:o 112.

Af Herr Friherre **D. von Schulzenheim**: *Med förslag till förändrade lydelse af 6 § Regeringsformen.*

För att en styrelse uti en konstitutionel stat må tillsammans med de styrda kunna verka med framgång till statens uppehållande och en lyckosam utveckling i hvarje hänseende, fordras väl icke allenast att hvarje berättigadt intresse får tillfälle att göra sig hördt och beaktadt och hvarigenom Styrelsen

eller Regeringen blir i tillfälle att erhålla kännedom om alla för det nationella samhällslifvet viktiga omständigheter, som kunna bidra till framåtskridandet, utan ock, för vinnande af en, under den fortsatta utvecklingen, nödig jemnvigt de olika intressena emellan, att hvarje sådant intresses vikt och betydelse, i förhållande till de andra, blir erkänt och bestämt i den proportion det intager såsom del af nationens kraft och lif.

Å andra sidan torde väl ock böra erkännas, att en Styrelse måste, för att kunna rätt gagna, vara så inrättad, att åtminstone för de viktigaste af de allmänna intressena särskilda afdelningar borde finnas, som, så vidt möjligt vore, sammanförde och i ett jemnt sammanhang beredde och ordnade de styrelseåtgärder, som för samma intresse speciellt och i bredd med den allmänna ytire och inre statsförvaltningen kunde erfordras, och måste nyttan af en centralisation i detta hänseende obetingadt erkännas, då utan ett sammanförande på ett håll af kraft och tillfälle till verksamhet några verkliga resultat icke så lätt torde kunna ernås. Huruvida nu dessa vilkor för en lyckosam utveckling blifvit uti Sveriges konstitution och organisationen af dess embetsverk uppfyllda må väl kunna betviflas. Hvad särskildt jordbruket, såsom fristående näring, beträffar, torde böra närmare undersökas, huru förhållandet dermed rätteligen må kunna vara.

Att jordbruket är Sveriges förnämsta och viktigaste näring och med skäl förtjenar benämningen af landets modernäring, torde icke vara något tvifvel underkastadt eller behöfva bevisas, och att densamma alltid kommer att innehafva denna plats är lika säkert, om ock vår industri med användande af den rikedom på vattenfall, metaller, skog samt naturliga anlag och praktisk intelligens hos befolkningen, som vi ega, skulle i en framtid uppnå en ännu icke anad höjd.

Men denna jordbrukets betydelse och deraf härflytande rätt har visserligen icke under förflutna tider alltid blifvit erkänd. Utan att vilja upprifva de sorgliga minnena af den tidrymd i vår historia, då, särdeles under konungarnes af det Pfalziska huset tid, stadsmanna-näringarne tillerkändes en så öfvervägande betydelse, att jordbruket och jordbrukarne derunder på allt sätt nedtrycktes, betungades och utarmades, under det att dess bästa krafter förlösades och förblödde på Europas slagfält, kan man med fog påstå, att jordbruket under långa tider endast blifvit betraktadt såsom en tillgång, hvaraf alla de andra näringarne egde att fordra och taga vilkoren för sitt välbefinnande och bestånd, samt att jordbruket ensamt borde bära bördan af alla de utgifter och uppoffringar, som erfordrades för samhällets uppehållande och rikets försvar. Någon vidlyftigare granskning eller förtydligande af det oriktiga i den grundsats, som sålunda ledde de styrande på den tiden, erfordrades väl icke heller. Vår historia visar oss otvetydigt, att de gånger då landet stått vid branten af undergång, har det förorsakats genom

förbiseende af den grundsats, att fred och naturlig fri utveckling af jordbruket och näringarne äro villkoren för landets välbefinnande, så väl i materiellt som andligt afseende. Lyckan af en långvarig fred och ostörd utveckling af en konstitutionel frihet har dock icke kunnat helt och hållet bota de reffor, som forna tiders politiska misstag och olyckor vållat, eller fullt höja oss till jembredd med andra lyckligare stater inom det europeiska samhället, och torde förnämsta orsaken till denna ofördelaktiga ställning väl närmast ligga deri, att jordbruksnäringen, ehuru hufvudnäring, ännu icke vunnit likställighet i beskattning och lika berättigande med de andra näringarne.

Orätt i högsta grad vore ett förnekande af att mycket till fördel och rättvisa åt jordbruket redan blifvit gjordt i många riktningar genom flerdiga, om ock osammanhängande åtgärder, som skänkt en behöfelig frihet eller upplysning jemte några skattejemkningar, ehuru det senare endast i jembredd med skatteförhöjning; och visar sig riktigheten af den sålunda beträdda vägen tydligt nog för hvarje gång genom eu progressiv folkökning och jordbrukets samtidigt förhöjda produktion, men om också då och då någon ny brodd, utlofvande framtida vinst, visat sig till följd af en medgifven frihet till utveckling i näringarne, hvilka sins emellan äro till sitt välbefinnande oskiljaktigt förenade såsom lemmar af samma kropp, så har den oftast blifvit förqväfd af en ojemn och förtidig täflan med öfverlägsnare, i utveckling längre hunna stater, hvarför den besinningslöst blifvit utsatt; detta, liksom bristen på plan och sammanhang i åtgärderna för jordbrukets upphjelpande, för så vidt sådana kunde utgå från styrelsen och icke från jordbrukarne sjelfva, måste bero derpå, att fullständig kännedom och uppfattning af jordbrukets ställning och behof i viss mån saknades hos de organer, som hade till uppgift ledningen af jordbrukets angelägenheter.

Sålunda och likasom man med fog kan antaga, att bergsbruksnäringen icke kunde blifva mäktig af någon utveckling, förrän kolhandeln blef fri och kommunikationerna förbättrade, så kan man ock lätt finna, att jordbruket icke kunde utveckla sig, förrän handeln med landtmannaprodukter blef fri (hvilket först skedde genom Kongl. kungörelsen af den 31 Augusti 1815), kommunikationerna förbättrade, undervisningsanstalter för jordbruksnäringen inrättade och tillfälle till förlag beredt. Jordbruket visade, allt i mån af hvarje sådant medgifvande och beaktande af dess rätt, en fruktbringande utveckling, likasom den omsorgsfullt häfdade åkern icke sviker jordbrukarens förhoppningar; men ojemnt tryckande skatter, en på 20 år nära fördubblad budget, afbrott i förlagstillfälle genom en för jordbruket olämplig kredit- och banklagstiftning, allt detta har förorsakat, att den styrka, som jordbruket under det sista halfseket vunnit genom en oafbruten fred, utvidgad näringsfrihet, goda undervisningsanstalter och många fördelar, som senare tidars

upplysning och jordbrukarnes egna bemödanden skänkt det, åter uttömmes under ansträngningen att kunna uthärda de menliga följderna af förvända national-ekonomiska åsigt, som vunnit insteg i lagstiftningen.

Såsom en sådan förvändhet måste man anse, om vid ekonomisk lagstiftning svenska nationen företrädesvis betraktas såsom en handlande nation i stället för en jordbrukande, och den ekonomiska lagstiftningen måste, om den tager en sådan riktning, blifva för jordbruket förderflig.

Men en för jordbruket, såsom landets hufvudnäring, ofördelaktig lagstiftning och beskattning förutsätter, att "detta intresses vigt och betydelse i förhållande till de andra icke blifvit erkänt och bestämdt i den proportion det intager, såsom del af nationens kraft och lif."

Genom den förändrade Riksdags-ordningen har visserligen jordbruket erhållit fullt utrymme att göra sin röst hörd och sitt intresse gällande, hvarjemte anledning är att förmoda, att erfarenheten om de misstag, som blifvit begångna å både den ena och den andra sidan, otvifvelaktigt komma att leda till åtgärder för afhjelpande af de felaktigheter i lagstiftning och administration, som verka hämmande eller förstörande på så väl landets näringar i allmänhet som på jordbruket särskildt, men dessa rättelser torde dock icke så hastigt kunna vidtagas, dels emedan en brådstörtad öfvergång i hvad fall som helst måste anses menlig, dels ock de enskilda intressen och tillämpningar af idéer, som senast gjort sig gällande inom den ekonomiska lagstiftningen, omtänksamt dragit försorg om att uppställa hinder för en snar förändring.

Orsaken till den missriktning, som blifvit beträdd, må dock icke heller hufvudsakligen kunna antagas bero på personliga förhållanden eller embetsmäns, högre eller lägre, ensidiga verksamhet, utan lika mycket på något förbiseende vid sjelfva organisationen och inrättandet af styrelsen och de embetsverk, som äro antingen verktyg för utförande af styrelseåtgärder eller förberedande och ordnande, i hvilken egenskap de icke förmått att framställa och åskådliggöra det ena eller andra näringsintressets rätta tillstånd och behof, hvilket naturligen haft till följd, att misstag vid valet af de medel och utvägar, som erfordrats för befrämjande af det allmännas väl, blifvit begångna.

Besynnerligt måste det emellertid förefalla, att lagstiftaren hittills icke ansett det tillbörligt och nödvändigt, att landets hufvudnäring, på hvars välbefinnande nationens existens väl ytterst beror, vid Konungens rådsbord presenteras af en rådgifvare, som hade det speciela uppdraget att med sammanförande af alla de ärenden, som med jordbruket ega närmare sammanhang, föra dess talan vid rådsbordet och inför Konungen.

Granska vi nu organisationen af de myndigheter, som handhafva de jordbruket rörande ärendena, så finna vi, för att börja i medelpunkten, att

största delen af dessa ärenden sortera under Civil-departementet, som likväl dessutom har att handlägga mål och ärenden af den mest skilda art.

Enligt den genom instruktionen af den 16 Maj 1840 skeddå fördelningen af göromålen departementen emellan, tillhöra Civil-departementet:

1:o) Frågor om landthushållning, bergsrörelse, handel, sjöfart, fabriker, handtverkerier och alla andra näringar, utom hvad beskattningen rör, äfvensom angående bildnings- och undervisningsanstalter för dessa näringar.

2:o) Frågor, som röra skjutsväsendet, gästgifverier, allmänna vägar, broar, färjor, kanaler och andra kommunikations-anstalter, med undantag af post- och telegrafinrättningar.

3:o) Ekonomiska ordningsmål samt försäkrings-, dykeri- och bergningsärenden, äfvensom anstalter till förekommande af smittosamma sjukdomars införande i riket.

4:o) Frågor om undsättningar och lånebidrag af de till departementet hörande fonder och särskilda anslag för jordbruk, fabriker och andra näringar.

5:o) Ärenden rörande landtmäteriet eller skiftes-, afvittrings- och justeringsverket, hemmansklyfning samt afsöndring af jord eller andra lägenheter från hemman.

6:o) Tabellverket och i allmänhet alla civila ärenden, hvilka icke tillhöra annat departement.

Dessutom skulle chefen för Civil-departementet, i samråd med chefen för Finans-departementet, bereda de afhandlingar med främmande makter, som afse rikets handel och sjöfart, frågor om lots- och båkanstalter samt de med tullbevillningen och postväsendet gemenskap egande frågor.

Under samma departement subordinera icke mindre än tretton embetsverk, nemligen:

Kommers-kollegium,
Landbruks-akademiens förvaltningskomité,
General-landtmäterikontoret,
Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen,
Styrelsen för Statens jernvägsbyggnader,
Styrelsen öfver Statens jernvägstrafik,
Stuteri-öfverstyrelsen,
För kontrollen öfver tillverkningsafgifter,
Statistiska tabellkommissionen,
Geologiska byrån,
Karantäns-kommissionen; samt slutligen
Teknologiska institutet,
Slöjdskolan
och Tekniska skolorna.

Af de ärenden, som direkt kunna anses röra jordbruket, behandlas åter en del af Finans-departementet.

Dit höra nemligen frågor rörande:

1:o) Jordeboksväsendet samt frågor om de hemman och lägenheter eller verk och inrättningar åtföljande rättigheter och skyldigheter, som icke inbegripas under någon af de till andra departement hörande grenar af styrelsen.

2:o) Vården och förvaltningen af Statens till andra styrelsegrenar icke upplåtna fasta och lösa egendom äfvensom frågor angående deras disponerande, samt byten och liquidationer emellan Staten och enskilde, i följd hvaraf under detta departement sorterar Kammar-kollegium, som har att behandla ärenden, som röra upplåtelse för Statens räkning af jord eller fast egendom och räntor, att handhafva skattläggningen af jord samt frågor, som afse de jorden åliggande extraordinarie skyldigheter och besvär, samt kameralmål i allmänhet; kollegium åligger ock att med uppmärksamhet följa alla de förhållanden, deri den kamerala och ekonomiska lagstiftningen anses kunna för landtmannanäringarnes uppkomst eller förkofran lägga hinder, m. m.

Under samma departement lyder Skogsstyrelsen, likasom inseendet öfver Veterinärinrättningen tillfallit Ecklesiastik-departementet.

Sålunda handläggas icke allenast de ärenden, som närmast röra jordbruket, af skiljda departement, utan har det departement, som erhållit mesta delen af dessa ärenden på sin lott, eller Civil-departementet, derjemte erhållit, så många andra heterogena ämnen till samtidig vård, att man icke med någon billighet och äfven under förutsättande af den utmärktaste förmåga hos departementschefen kan fordra, att han skall kunna besitta insigt uti alla dessa ämnen, hvaraf ensamt jordbruket och hvad dertill hörer, dess historia, behof, ställning, villkor, bördor, undervisning, nuvarande styrka samt förmåga af utveckling, väl fordrar ett långvarigt specielt förstudium på både praktisk och teoretisk väg och en odelad fortsatt uppmärksamhet för bevakandet af dess intressen.

Af de under Civil-departementet lydande verk är Landtbruks-akademiens förvaltningskomité onekligen, genom sin nära vaxelverkan med rikets hushållningssällskap och det öfverinseende detsamma utöfvar på agronomernes verksamhet, en ganska lämplig institution, såsom förberedande och upplysande verk, ehuru anmärkingar öfver denna förvaltningskomités sammansättning blifvit gjord, med anledning af att en del af dess medlemmar mera representera teknisk och mekanisk kunskap än erfarenhet i utslutande jordbruksnäring. Denna institution har emellertid, under sin 20-åriga tillvaro, icke allenast varit ett af de minst dyrbara embetsverk, utan

otvifvelaktigt varit oundgängligt för Civil-departements-chefen vid afgörandet af de ärenden, som närmast rört jordbruket. Om nu denna institution bibehåller sin benämning, eller kallas Byrå, kan vara temligen likgiltigt. Sjelfva Landbruks-akademien bör emellertid, jemte sitt experimentalfält och sin agrikulturkemiska försöksanstalt, kvarstå såsom en för jordbrukets fortgång och utveckling verkande vetenskaplig institution.

Hvad Kommers-kollegium beträffar, har Riksdagen förut redan uttryckt sin åsigt, och att detta verk, med användande på annat håll af dess skickliga embetspersonal, för öfrigt bör kunna indragas, har jag sökt att visa inför Andra Kammaren under en föregående riksdag och vågar vördsamast hänvisa till det yttrande, jag i ämnet afgaf till Andra Kammarens protokoll och som igenfinnes under pag. 16, 17 och 18 i tredje bandet af Andra Kammarens protokoll för år 1867.

I afseende å Kammar-kollegium, hvars betydelse för och sammanhang med jordbruksnäringen måste blifva oomtvistad, så länge frågan om grundskatterna ännu icke blifvit afgjord, kan synas likgiltigt, om detsamma subordinerar under Civil-departementet eller ett Jordbruks-departement. Sedan en gång en ny och fullständig skattereglering blifvit verkställd och fastställd, kan detta embetsverks domsrätt upphöra, och dess samling af handlingar och urkunder närmast erhålla samma karakter som Riksarkivets. Som emellertid de vidlyftiga och svårutredda målen rörande *grundräntor å qvarnar och sågar*, genom grundräntornas borttagande å dessa inrättningar, upphört att af Kollegium behandlas, likasom Kollegii befattning med Kronans hus i landsorten och skogarne i Riket blifvit öfverflyttad till Öfverintendentsembetet och till Skogsstyrelsen, torde en icke obetydlig indragning af tjänstemän i detta verk kunna ega rum, hvaremellertid Kollegium lämpligast väl bör subordinera under Departementet för jordbruket.

Ehuru det för det allmänna skulle hafva varit fördelaktigast, om en total ombildning och förenkling af embetsverken kunnat sättas i sammanhang med den förändring i Stats-Rådets organisation, som skulle inträffa genom inrättandet af ett nytt Stats-departement, innefattar dock förstnämnda åtgärd så många svårigheter och tidsödande omständigheter för sitt genomförande, att frågan om ett nytt Stats-departement lättast i och för sig bör behandlas.

En snar lösning af frågan är sålunda ej att hoppas. Då man emellertid vidtager en förändring i det bestående, bör man väl ock tillse, att man med samma utförer den så fullständigt, som de omständigheter hvilka föranledt förändringen erfordra, på det ny förändring och lappning i den närmaste framtiden må undvikas. Det är på denna grund och då jag ansett mig i det förut anförda hafva visat, att jordbruket, såsom landets hufvudnäring, både behöfver och bör anses hafva rätt att fordra ett särskildt

departement endast för *jordbruket* och *dermed närmast sammanhängande ärenden*, som jag icke för min del kan inse riktigheten och befogenheten af den åsigt, som vill under endast ett departementet sammanföra och bibehålla frågor, rörande *jordbruk, handel, sjöfart* och *andra näringar*.

En departements-chef för ett sådant departement skulle sannerligen behöfva att ega en sådan mångsidighet för att sjelf kunna bedöma alla frågor, som angå dessa ärenden, att man efter mensklig uppfattning väl må kunna anse den oupphinnelig, och ehuru det å andra sidan icke ens må vara absolut nödvändigt, att en departements-chef må behöfva att känna detaljerna och de närmare omständigheterna i de frågor han har att afgöra, utan det må anses både billigt och nödvändigt, att han öfverlemnar till underordnade den närmare utredningen af åtskilliga sak- och fackförhållanden, hvarvid största vigten ligger uppå, att han väljer goda källor och tillser, att de subordinerande, beredande och upplysande verken blifva med duglige tjenstemän besatta och strängt kontrollerade, så innebär emellertid detta sammanförande af alltför heterogena näringar under ett och samma departement för jordbruket fortfarande den risk, *att denna närings och dess intresses vigt och betydelse i förhållande till de andra, icke blir erkänd och bestämd i den proportion den intager såsom del af nationens kraft och lif*.

Enligt min uppfattning skulle derföre ett nytt departement erfordras ensamt för *jordbruket och kommunikationerna*.

Derunder skulle hänföras:

Frågor, som angå landthushållningen, landbruksläroverken, agronomernes verksamhet, boskapsracernas förbättrande, hästafveln och fårskötseln, fiskeriernas uppmuntrande, bränvinstillverkningen, skjutsväsendets orduande, gästgifverierna, anläggning och underhåll af allmänna vägar, broar och färjor, kanalers och flottleders begagnande, ström- och årensningar, kommunikationsanstalterna (med undantag af post- och telegrafinrättningarne), skogarnes vård och skötsel.

Underlydande embetsverk:

Kammar-kollegium,
Landbruks-akademiens förvaltnings-komité,
Stamholländeri-styrelsen,
Stuteri-öfverstyrelsen,
Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader,
Skogsstyrelsen och Skogsinstitutet,
Styrelsen öfver Statens jernvägsbyggnader,

Styrelsen öfver Statens jernvågstrafik,
Veterinärinrättningen,
Bränvins-kontrollbyrån.

Någon ökad kostnad för Staten borde icke behöfva att af en sådan organisation förorsakas, då de närmaste tjenstemännens i det nya departementet löner lätteligen borde kunna vinnas genom indragning af andra genom den nya embetsverksorganisationen obehöfliga tjensteplatser, och bör förändringen af en konsultativ statsråds-plats till departementchefsplats icke heller anses möta särdeles svårighet eller kostnader, på sätt äfven synes af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet. Då emellertid 6 § Regeringsformen sålunda genom Kongl. Maj:ts och Riksdagens sammanstående önskan torde komma att förändras, i hvad den rörer departementens antal, torde ock vara skäl att samtidigt bestämma och reglera de förhållanden, som med Stats-Rådets sammansättning, ledamöternes rätt och ställning till hvarandra i öfrigt ega sammanhang.

Kongl. Maj:t har i sin ofvanberörda nådiga proposition föreslagit, att en af de trenne konsultative Statsråden skulle blifva föredragande och chef för det föreslagna Jordbruks-departementet. Den rang och plats, som Statsråden innehafva i förhållande till andra tjenstemän, är genom grundlagen bestämd. Sins emellan måste de anses vara likställige, med undantag af cheferne för Justitie- och Utrikes-departementen, som i någon mån skola innehafva högre ställning. Någon antaglig grund för en sådan skilnad Statsråden emellan torde likväl icke finnas, då Finansministern t. ex. är lika behöflig som Justitieministern, och Krigsministern eller Ecklesiastikministern lika oumbärlig som Utrikesministern. Hvad som deremot med skäl kunde erfordras, vore, att en af Stats-Rådets ledamöter hade uppdrag att vara Konseljpresident, så väl vid ärendenas beredning inom Stats-Rådet, som isynnerhet för de fall, att Regenten tillfälligt af sjukdom eller vistande i brödrariket vore hindrad med Stats-Rådet sammanträda. En sådan konseljpresidentplats skulle kunna innehafvas lika väl af ett konsultativt Statsråd som af en Departements-chef, eller den, som Konungen dertill behagade utse. I öfrigt borde väl Stats-Rådets ledamöter vara likställige i allt, och om någon större, hvad man kallar representationsskyldighet, eller nödvändighet af större lefnadskostnader, skulle erfordras för Konseljpresidenten och Utrikesministern, kunde väl lönerna för dessa platser derefter lämpas.

Från de flesta Europeiska länder med konstitutionelt statsskick föreligger en sådan anordning i afseende å Kronans ministrar till exempel och efterföljd. Hvilken betydelse en sådan förändring, ehuru obetydlig den synes vara, likväl innebär för vårt konstitutionela statsskick, bör vara allom uppenbart, utan att vidare behöfva utvecklas.

På grund af hvad jag nu haft äran framställa, får jag vördsammast föreslå,

att Riksdagen för sin del må besluta, att 6 § Regeringsformen må erhålla följande förändrade lydelse:

“Af Stats-Rådets ledamöter, *hvaraf en af Konungen förordnas till ordförande i Stats-Rådet*, skola åtta vara chefer, hvar för sitt Departement, nemligen:

En för Justitie-departementet,

En för Utrikes-departementet,

En chef och föredragande Stats-Råd för Landtförvars-departementet, hvilken tillika vore Konungens rådgifvare i kommandomål för arméen,

En för Sjöförvars-departementet, hvilken tillika vore Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan,

En för Civil-departementet,

En för Departementet för jordbruket och kommunikationerna,

En för Finans-departementet,

En för Ecklesiastik-departementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, Departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad offentlig kungjord stadga. Af de två Statsråden utan departement bör *en* hafva förvaltat civil beställning.

Om remiss till Konstitutions-Utskottet anhålles vördsamligen.

Stockholm den 28 Januari 1874.

David von Schulzenheim.